

INSTITUT ZA RAZVOJ PRAVA JAVNOG SEKTORA

REVIJA PRAVA

-javnog sektora-

(časopis za pravo, bezbednost i političke nauke)

Vol. 5, Broj 1/2025.

Izdavač:

Institut za razvoj prava javnog sektora

Karađorđeva 52, 34000 Kragujevac

Suizdavači:

Fakultet društvenih nauka Beograd

Bulevar umetnosti 2a, Beograd 11070,

Visoka škola strukovnih studija BIZNIS

Obrenovićeve 23, Niš

www.revijaprava.in.rs

e-mail: revijaprava@gmail.com

ISSN 2812-9776

Glavni i odgovorni urednik

prof. dr Nikola Krunić, naučni saradnik, Institut
primenjenih nauka Beograd, R. Srbija

UREĐIVAČKI ODBOR

- Prof. dr Ilija Galjak, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- prof. dr Anđelka Aničić, Visoka poslovna škola „Čačak“, Beograd, R. Srbija
- doc. dr Milan Ječmenić, Univerzitet MB, Beograd, R. Srbija
- doc. dr Nikola Krunić, naučni saradnik, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- doc. dr Goran Divac, naučni saradnik, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- prof. dr Goran Branković, Univerzitet za poslovne

studije Banja Luka, Bosna i Hercegovina

- doc. dr Valentina Jovanović, Visoka škola za menadžment i ekonomiju, Kragujevac, R. Srbija
- prof. dr Ljubiša Stanojević, Univerzitet Alfa BK, Beograd, R. Srbija
- prof. dr Zoran Vasić, Visoka škola za menadžment i ekonomiju Kragujevac, Srbija
- doc. dr Mihailo Ćurčić, naučni saradnik, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, R. Srbija

Lektor i kolektor

Anđela Mirković

Tehnički urednik

Marko Mitić

Štampa:

Šprint Niš

Časopis izlazi dva puta godišnje (jun i decembar)

SADRŽAJ

Ana Jovanović, Vladimir Marinković

UČENJA O DRUŠTVU I PRAVU U STAROJ GRČKOJ I RIMU 7

Dejan Gojkov, Ivan Milojević

PRAVNI AMBIJENT LIKVIDACIJE PREDUZEĆA.....21

Slavko Vukša, Aleksandar Milanović

MARKSISTIČKA TEORIJA DRUŠTVENOG SISTEMA.....31

Sladana Ostojić, Igor Marković, Zoran Veličković Valentina Jovanović

PRAVNO REGULISANJE NOVINARSKE PROFESIJE39

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA53

SPISAK RECENZENATA57

UČENJA O DRUŠTVU I PRAVU U STAROJ GRČKOJ I RIMU

UDK: 34(38)
34(37)

Originalan naučni rad

Rezime

Potpunije razumevanje pogleda i učenja o društvu koji su nastali u periodu Antičke Grčke, moguće je u kontekstu sagledavanja društvo-istorijskih uslova koji su omogućavali da već tada, kritička misao dođe do izražaja. Grčka civilizacija je nastala mnogo kasnije od onih na Bliskom i Dalekom Istoku. Period koji se uzima kao posebno značajan u grčkoj socijalnoj misli je od V veka pre nove ere, bez obzira što je poznata Mikenska civilizacija postojala nekoliko vekova ranije.

Ključne reči: antička misao, država, društvo.

Uvod

U antičkoj Grčkoj, slobodni građani su izborili pravo da raspravljaju o državnim poslovima. Nisu to bili samo robovlasnici, već i zanatlije, trgovci, zemljoradnici, ostali slobodni građani, odnosno demos (narod) za koji je

¹ Osnovni sud u Kragujevcu, R. Srbija, e-mail: ana.jovanovic.kg@gmail.com

² Fakultet organizacionih nauka EDUKA, Beograd, R. Srbija, e-mail: vmarinkovic99@gmail.com

bavljenje politikom predstavljalo važan oblik društvenog života.

Klasičan primer je Atina, koja je u doba svog procvata imala dvostruko više robova nego slobodnih građana, i pomoću njih izgradili svoj ekonomski prosperitet. Rad robova je omogućio da druga kategorija stanovništva, slobodni i imućni građani, mogla da se posveti državnim i drugim oblicima aktivnosti. Robovi nisu imali nikakva prava, pa ni pravo na učestvovanje u politici, kao ni stranci, žene i deca. Sama kategorija ropstva već govori o položaju te klase, ali je u poređenju sa položajem robova koji će doći kasnije, u rimskom carstvu, on bio relativno bolji u humanom smislu.

I druge istorijske okolnosti imale su uticaja da je slobodna misao mogla da doprinese svestranom kulturnom razvoju. Sa porastom gradova-država, Grci su dolazili u dodir sa civilizovanim narodima, preuzimali njihova dostignuća, kao što su na primer na osnovu feničanskog pisma formirali pismo (alfabet) do kraja osmog veka pre n.e., a zatim započeli rad na gramatici (Cvetković, V., 2000, стр. 164-165.), stvorili su brojna umetnička dela, postavili osnove za razvoj prirodnih nauka i drugo.

U takvom društvenom ambijentu, u kome su izgrađeni sadržaji pojmova kao što su politika, demokratija, građanin ili ljudska sloboda, starogrčki sofisti u V i IV veku pre n.e. putem svojih usmenih beseda prenosili znanje, zbog čega su se smatrali „putujućim filozofima“. Oni su bili svestrano obrazovani mislioci koji su širili znanje putem svojih beseda

i veštinu govorništva. Njihov značaj u izgradnji društvene misli je u tome što su istakli ideju o jednakosti ljudi, a nastanak države smatrali ostvarivim dogovorom pojedinaca, po čemu se smatraju pretečama teorije društvenog ugovora.

Najznačajniji predstavnici socijalne misli

Sokrat (470-399) kao filozof nije ostavio za sobom pisana dela, ali je o njegovim shvatanjima ostalo dosta saznanja. Svoje misaone domete iskazivao je isključivo usmenim putem, što su njegovi učenici, među kojima su najznačajniji Platon i Ksenofont, kasnije opisali u svojim delima.

Sokrat je svojim skromnim životom ostvario sklad sa svojim etičkim načelima, sadržanim u misli da je čovek merilo svih stvari. Politika treba da bude tesno povezana sa moralom, a za moralno delovanje potrebno je znanje. Znanje je vrhunska vrlina koja se stiče učenjem i strpljenjem da bi se otkrila istina. Znanje ne služi samo onome ko ga poseduje, znanje se mora upotrebljavati. Vaspitavao je i učio omladinu, čime je stekao veliku popularnost, ali je ta činjenica formalno poslužila za optužbe protiv njega. Kada je tužilac zatražio smrtnu kaznu, što je očigledno bilo neprilagođeno njegovoj navodnoj krivici, on nije molio za milost, nije priznao krivicu jer se nije osećao krivim, pa nije ni pokušao da se spasi bekstvom. Nije pogazio svoja uverenja, dobrovoljno je otišao u smrt, a na taj način i u istoriju kao istaknuti filozof morala.

Vrhunac filozofske misli antičke Grčke dostiže se u delima Platona i Aristotela. Platon je i sam uvideo da ni ustrojeni demokratski oblik vladavine ne obezbeđuje pravednu primenu, imajući za to potvrdu u slučaju sa Sokratom. Nakon Sokratove smrti, nastala su značajna Platonova dela, među kojima je „Odbrana Sokratova“ i druga (Cvetković, V., 2000, strp. 194.), jer je smatrao da oni koji su osudili Sokrata nisu razlikovali prave od lažnih vrednosti. Pitao se da li je atinska demokratija ubila Sokrata, koji je, kao intelektualno i moralno uzvišenija ličnost, nadrastao svoje tužioce. Platon se zalagao za uređenje države u kojoj će biti prisutne ideje dobra, pravde i lepog (Avramović, Jovanov, 2020). Njegova misao o državi obuhvatala je i probleme prava, morala i ekonomije. Smatrao je da priroda pojedinca, kao i priroda ljudske zajednice, moraju biti podvrgnute onom što je umno i pravedno.

Svaki pojedinac je sposoban za neku vrstu delatnosti, koju najbolje može obavljati u uslovima kada je omogućena stroga podela rada. Težeći idealnoj državi, Platon smatra da će ona najbolje funkcionisati ako se ljudi podele na tri staleža, u okviru kojih će se odvijati odgovarajuće vrste delatnosti. Filozofi bi bili upravljači, ratnici čuvari cele zajednice, a trećem staležu bi pripadali oni koji bi se bavili zemljoradnjom, zanatima i trgovinom. Na taj način, svako bi radio svoj posao, bile bi zadovoljene individualne potrebe, a u državi bi se osigurao potreban sklad.

Kao zagovornik robovlasničke države i podele na robove i slobodne građane, Platon je smatrao ropstvo prirodnom

pojavom. On je polazio od ideala jedinstva politike i filozofije, jer se zalagao da se politikom bave najumniji, najsposobniji ljudi. Mnogi kritičari u tome će naći elemente elitističke teorije društva, za koju se smatra da je inspirisala kasnije političke teorije, čak i one bliže savremenom periodu.

Karakteristično je njegovo shvatanje, koje će kasnije biti kritikovano, da prva dva staleža ne treba da imaju porodicu, kao ni privatnu svojinu, kako ne bi svoje lične interese stavljali u prvi plan, jer treba da se potpuno posvete svojim poslovima. Ipak, klase po njemu nisu strogo zatvorene grupe, kao na primer kaste, jer je u izuzetnim slučajevima moguć prelazak iz jedne u drugu.

Naravno, najviše i najdugotrajnije polemike izazvalo je Platonovo poslednje delo „Zakoni,“ u kojem tvrdi da zakonodavstvo treba da obuhvati sve pore društvenog života, da reguliše čak i lična pitanja i stvaralaštvo ljudi, a sve to u funkciji ostvarivanja najboljeg državnog uređenja. Način na koji je predvideo da je to moguće ostvariti je apsolutna kontrola države, u kojoj sloboda znači slobodu države, a ne slobodu pojedinaca. Ovo njegovo stanovište ocenjivano je i kao zamisao totalitarnog oblika društva.

Aristotel (384-322), Platonov učenik, a kasnije i član Akademije, proveo dvadeset godina u ovoj filozofskoj školi koju je Platon formirao u Atini. Akademija je nadživela i Aristotela, pošto je kao institucija trajala više od 900 godina. I pored toga što je Aristotel izražavao poštovanje za

Platonove stavove, njegovo učenje će u mnogim elementima biti suprotstavljeno Platonovim idejama, i iz toga potiče kasnije nastala poznata maksima: „Drag mi je Platon, ali istina mi je draža.“ Aristotel će kasnije osnovati i svoju školu pod imenom „Likej“ (gimnazija).

Vreme u kojem živi Aristotel je period raspada grčkih, često zavađenih, samostalnih država. Pod vrhovnom vlašću makedonskog dvora, s obzirom da je makedonska vojska porazila Atinjane, nastoji se da se ostvari ujedinjenje Grčke u jednu državu. Aristotel nije bio oduševljen ovim razvojem događaja, jer iako je bio učitelj Aleksandra Makedonskog, budućeg velikog osvajača i vladara, i kasnije zbog toga snosio posledice u Atini, smatrao je da je Grčka u duhovnom pogledu superiornija od Makedonije i ostalih, kako ih je nazivao, država varvarskih naroda.

Aristotel se posvetio analizi konkretnih oblika državnog uređenja da bi na tom realnom tlu utvrdio koje je najbolje. U tom cilju, proučio je 158 ustava grčkih država, ali nije odbacivao ni ranije zapise o različitim oblicima države koji su postojali kod starih Grka, već je nastojao da iz njih izvuku ideje za koje je smatrao da su najvrednije. U klasifikaciji oblika državnog uređenja pravio je podelu na dobre i loše, ali i isticao da njihova podela ima relativnu vrednost u zavisnosti od toga da li bi uspostavljena vlast bila dobra za opštu ili ličnu korist. U svom delu „Politika“ navodi „da je država najviše dobro za čoveka“ i zalaže se za jedinstvo politike i morala. Dobri oblici državnog uređenja bili bi monarhija, aristokratija i politeta (republika), a loši tiranija,

oligarhija i demokratija. Neke oblike vladavine smatrali su lošim zbog toga što u svakom od njih preovlađuju lični interesi (u tiraniji vlast monarha), ili interesi određenih slojeva (u oligarhiji vlast bogataša, a u demokratiji vlast siromaha), a nijedan od tih oblika nema u vidu opšte interese. Aristotel smatra da demokratiju posebno ugrožavaju velike slobode masa koje mogu biti nerazumne.

Poznato je da je Aristotel proučavao sve što je u filosofiji pre njega stvoreno. Pored političke filosofije, posvetio se istraživanjima iz oblasti fizike, astronomije, etike, psihologije, ekonomije. Njegova izučavanja logike, delom su se održala do danas (Marković, 2016). Značajna su njegova razmatranja u ekonomiji, posebno analiza funkcije novca, vrednosti, razmene i drugih kategorija.

Aristotelovu socijalnu filosofiju, koja je imala velikog uticaja na kasnija izučavanja, karakterišu dva stava (Korać, 1990, str. 47). Čovek je društveno biće koje ne može da živi i formira svoju ličnost izvan društva. Čovek koji ne živi u zajednici, kome ona nije potrebna, jer je sam sebi dovoljan, je „ili zver ili bog“. Čovek je takođe „političko biće“, odnosno državotvorno biće, jer ga politička praksa izdvaja od ostalih živih bića.

Drugi stav je opravdavanje ropstva kao prirodne pojave, jer bez robova ne bi bilo slobodnih građana, koji jedini mogu da učestvuju u političkom životu, i na taj način se potvrđuju kao politička bića koja odlučuju o državnim poslovima. Fizički rad je bio prezren kao manje vredan, uz to i prisilan,

jer je Aristotel smatrao da ropstvo proističe iz prirodne nejednakosti ljudi od kojih su jedni predodređeni da se bave umnim, a drugi fizičkim radom (Veselinović, 2017). Oslobođanje od fizičkog rada je bilo preimućstvo slobodnih ljudi. I pored toga što je Aristotel bio apologeta robovlasničkog društva i na toj osnovi grube podele rada, analitičari njegovih dela ukazuju na nedoslednost u tom stavu, kada kaže da svim robovima treba staviti u izgled sticanje slobode.

Da bi se razumeo Aristotelov stav o prirodi ropstva, treba početi od pojma svojine na kome ekonomski počiva porodica (Milosavljević, 1995. str. 82). Aristotel posmatra porodicu kao sastavni element društva, jer udruživanjem porodica nastaju naselja, odnosno država. Porodicu čine gospodar i rob, muž i žena, roditelji i deca. Imanje je sastavni deo domaćinstva, a da bi se ono sticalo, potrebno je posedovati oruđa za rad. Robove ubraja u živa oruđa za rad, kao posed gospodara, odnosno sredstva za sticanje ekonomskih dobara, čime je izražavao prezir prema fizičkom radu.

Slobodne građane, prema stepenu bogatstva, Aristotel svrstava u bogate, srednje imućne i siromašne. Neki od analitičara smatraju da, pošto je i sam poticao iz srednje klase, on daje prednost ovoj klasi. Nezavisno od tog momenta, smatra da srednja klasa može da održi ravnotežu u društvu i na taj način smanji mogućnost pobuna, koje se ionako najmanje dešavaju ukoliko je ona na vlasti. Robove nije ni ubraja u klasnu strukturu društva.

Aristotel je kritikovao i Platonov stav o ukidanju porodice i privatne svojine, zalažući se za to da ih ne treba ograničavati i ukidati. Ono na čemu su Aristotel, kao i Platon, insistirali je suverenost grada-polisa u kome su kao savremenici živeli, ne uspevajući da vide dalje u budućnost i anticipiraju drugačiji tip države.

Helenizam i Stari Rim

Posebno značajno mesto pripada američkim autorima (Evan i dr.). Najneposredniju ulogu u obnavljanju ideje pravnog pluralizma dala je sociologija, organizacija i antropologija prava.

Sa Aristotelom je završen period političke filozofije antičke Grčke. Aleksandar Makedonski je svojim osvajanjima razorio grčki polis, krenuo u dalje osvajачke pohode i stvorio svetsku imperiju na tri kontinenta. Sam je bio veliki poštovaoc kulture starih Grka i prenosio ju je preko učenih ljudi u osvojene zemlje. Međutim, uticaj je bio uzajaman, pošto je dolazilo do prožimanja više kultura različitih naroda. Stara Grčka kao politička država prestala je da postoji, ali nije nestao njen kulturni uticaj.

Helenizam je razdoblje dominantnog karaktera i širenja grčke kulture, posebno filozofije i umetnosti, koje počinje 323. pre n.e. posle smrti Aleksandra Makedonskog i traje do cara Avgusta 31. pre n.e. Uticaj helenizma se proteže i kroz rimsko doba, a na Istoku prelazi u vizantijsku kulturu.

Javljaju se i novi dometi izražavanja kulturnih vrednosti. Aleksandrija, novi grad koji je Aleksandar Makedonski utemeljio, postaće novo središte svetske kulture, ali pre svega nauke, poznate kasnije kao „Aleksandrijska škola“. Iz Aleksandrije je potekla plejada naučnika koji su utemeljili osnove matematike, astronomije, mehanike i gramatike. Njihov uspon tumači se kao „osobit spoj starih Grka i empirijskih i tehničkih iskustava starog Egipta“ (Korać, 1990, str. 55).

Uticaj helenizma proširio se i na Zapad, u Rim, i dao pečat razvoju rimske kulture. U periodu svog uspona, stari Rim je objedinjavao mnoge države i narode, te su istorijske okolnosti uticale da se rešavaju praktična pitanja kojima je moglo da se ostvaruje funkcionisanje državnog uređenja. Za očuvanje rimske imperije bili su potrebni instrumenti upravljanja, iako oni kroz duži period nisu mogli da spasu tu istu imperiju. Pravna regulativa je došla do najvišeg izražaja, posebno u građanskom pravu u kome su razrađeni odnosi svojine i obaveza.

Smatra se da je pravo najviše dostignuće koje je stari Rim ostavio svetskoj kulturi, jer su u tom periodu utemeljene osnove rimskog prava, javnog i privatnog, status ropstva, pojam vlasti, proizvodnje i razmene itd. Rimsko pravo je postalo izvor prava u svetu i na njemu se zasnivaju mnogi moderni pravni instituti. Međutim, u socijalnoj filozofiji doprinos je daleko manji i temelji se na osnovama, posebno poznijih, grčkih filozofskih škola.

Posle propasti grčkih suverenih država, i u promenljivim društvenim okolnostima, nastavljena je politička i filozofska misao Grčke, ali će ona odražavati uslove vremena u kome se stvarala. Stoga će ona i nadale predstavljati uzor za rimsku filozofsku misao.

Posle Aristotela, značajniji doprinos socijalnoj misli dali su dve škole: stoička i epikurejska. One su nastavak tzv. sokratskih škola čije su osnovne ideje prihvatile. Stoici su istakli ideju o jednakosti svih ljudi i ljudskoj slobodi. Samim tim su odbacili ropstvo, ističući prirodno pravo svakog čoveka. Po njima, moralna načela treba da budu ugrađena u filozofiju kao njen najviši cilj. Okrećući se individua, zanemarivali su mogućnost uticaja, a samim tim i iskazivali ravnodušnost na promene u državi. Stoičku školu osnovao je Zenon (oko 300. god. pre n.e.), a najviši domet je doživela u vreme poznatog rimskog filozofa Seneke. Trajala je dok je car Justinijan, 529. godine, dekretom nije zatvorio kao i sve druge filozofske škole.

Epikurejci su razvijali teoriju društvenog ugovora, poznatu još od vremena sofista, koja je po njima obuhvatala zakone i druge norme ponašanja. Tvrdili su da nema nikakvog prirodnog prava (Grupmilovic, 1987. strp. 263), već je sve stvar sporazuma, kako bi čovek lakše i bolje živeo u društvu. Stoga su pojedinci ispred države, jer je ona stvorena od njih. Prepoznatljiva je Sokratova inspiracija da je vrlina znanje, ali će za Epikura (oko 342. god. pre n.e.), kao osnivača ove škole, znanje imati smisla ukoliko služi podsticanju individualne sreće i mudrosti.

Među istaknutim rimskim misliocima, u čijim je učenjima bio prepoznatljiv uticaj helenizma, su i Ciceron, Seneka i Lukrecije Kar. Zbog originalnih ideja sadržanih u delu „O prirodi stvari“, kojima je društveni razvoj prikazan na evolucionistički način, prolaskom kroz različite stupnjeve, a opstankom najsposobnijih i najprilagođenijih, smatra se da je Lukrecije Kar (98-55. god.) direktno uticao na slične ideje koje su se javile značajno kasnije, u novovekovnoj socijalnoj misli. Zbog toga ga H. E. Barns smatra „za prvog velikog sociologa evolucionistu“ (Elmer Barns, 1982, pp. 36).

Zaključak

Ove škole su bile ne samo intelektualne institucije, u kojima se gajila filozofska misao, već istovremeno, kao obrazovno-istraživačke ustanove, okrenute i praktičnim ciljevima. Njihov uticaj bio je evidentan u Rimu, jer su mnogi obrazovani Rimljani pripadali jednoj ili drugoj školi, što je u to vreme bila svojevrsna odbrana od narastajućeg uticaja hrišćanstva.

Zbog mnogih ideja, prvi put istaknute u istoriji socijalne misli, kao što su izdvajanje politike u samostalnu nauku, nerazdvojivost politike i etike, analiza oblika političkih režima, klasna struktura društva, a pre svega čoveka kao društvenog bića, filozofsko mišljenje najistaknutijih filozofa stare Grčke ostaće trajna inspiracija za buduće mislioce. Oni su pokrenuli i druga značajna pitanja kao što je vladavina prirodnog prava u kome su ljudi živeli pre države, demokratije, pravde, odnosno u centar interesovanja stavili

su probleme čoveka. Pri tom, nisu bili jedinstveni u mišljenju o suštinskim pitanjima koja su postavljali o pravdi, pravu ili zakonima.

Literatura

1. Avramović, D. S., & Jovanov, I. D. (2020). Relativization of justice through rhetoric: Plato's Gorgias as paradigm. Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 54(1), 245-265. <https://doi.org/10.5937/zrpfns54-23956>
2. Cvetković V., Polis i filozofija: antička filozofija i njen istorijsko-politički horizont, Beograd, 2000,
3. Elmer Barns H., Uvod u istoriju sociologije, Beograd, 1982,
4. Grupmlovic L., O prirodnom zakonu i stvaranju država, u: R. Supek, Herbert Spenser i biologizam u sociologiji, Zagreb, 1987.
5. Korać V., Istorija društvenih teorija, Beograd, 1990
6. Marković, D. Ž. (2016). Civilizational and ethical aspects of environmental safety. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini, 46-2, 85-98. <https://doi.org/10.5937/zrffp46-11774>
7. Milosavljević Lj., Antička socijalna misao, Niš, 1995.
8. Veselinović, D. (2017). Aristotle's definition of justice. Glasnik Advokatske komore Vojvodine, 89(2), 81-91. <https://doi.org/10.5937/gakv1702081V>

Ana Jovanović, Vladimir Marinković

LEARNING ABOUT SOCIETY IN ANCIENT GREECE AND ROME

Abstract

A more complete understanding of the views and teachings about society that arose in the period of Ancient Greece is possible in the context of looking at the socio-historical conditions that allowed critical thought to come to the fore even then. Greek civilization arose much later than those of the Near and Far East. The period that is taken as particularly significant in Greek social thought is from the 5th century BC, regardless of the fact that the famous Mycenaean civilization existed several centuries earlier.

Key words: ancient thought, state, society.

Datum prijema (Date received): 04.11.2024.

Datum prihvatanja (Date accepted): 15.03.2025.

PRAVNI AMBIJENT LIKVIDACIJE PREDUZEĆA

UDK: 347.736/.739

Pregledni rad

Rezime

Likvidacija preduzeća predstavlja jedan od zakonom propisanih načina prestanka privrednog društva, koji se sprovodi u situacijama kada preduzeće nije prezaduženo i kada postoji dovoljno sredstava za izmirenje obaveza prema poveriocima. U okviru ovog rada prkazan je pravni ambijent likvicacije preduzeća u najširem smislu posmatrano, posebno stavljajući akcenat na propise kojima se uređuje pravni položaj preduzeća koja ostvaruju dobitak. Kroz teorijsku i praktičnu obradu, usmerili smo pažnju na značaj pravilne primene zakonskih procedura u cilju efikasnog zatvaranja privrednih subjekata uz očuvanje pravne sigurnosti u privrednom prometu. Takođe se analizira razlika između likvidacije i stečajnog postupka, kao i relevantne sudske prakse i komparativna rešenja iz evropskog prava.

Ključne reči: Likvidacija, privredno društvo, menadžment.

³ Angestellt, Lead Supply Chain, E.ON SE, Essen, Republic of Germany, dejan.gojkov@gmail.com

⁴ Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka, Jovana Dučića 23a, Bosna i Hercegovina, email: drimilojevic@gmail.com

Uvod

U savremenim tržišnim ekonomijama, privredna društva se svakodnevno osnivaju, posluju, razvijaju, ali i gase. Proces prestanka rada preduzeća je sastavni deo ekonomskog ciklusa, a jedan od najčešćih načina njegovog zatvaranja jeste likvidacija. Za razliku od stečajnog postupka, koji nastupa u situaciji insolventnosti, likvidacija se sprovodi kada društvo raspolaže imovinom dovoljnom za izmirenje svih obaveza, a osnivači ili nadležni organi odluče da više ne postoji potreba za njegovim postojanjem.

Likvidacija se javlja kao neophodna faza u životnom ciklusu preduzeća kada se iscrpe poslovne, organizacione ili pravne svrhe njegovog postojanja. U pitanju je proces koji se vodi prema jasno definisanim pravilima sadržanim u zakonodavstvu, pre svega u Zakonu o privrednim društvima Republike Srbije, koji propisuje uslove, tok i posledice likvidacije. Uvođenjem transparentnih i predvidivih pravnih normi, zakonodavac omogućava pravnu sigurnost kako za osnivače, tako i za poverioce i druge zainteresovane strane. Važnost ove teme ogleda se u činjenici da nepravilno sprovedena likvidacija može imati brojne negativne posledice, uključujući pravnu odgovornost članova društva, dugotrajne sporove sa poveriocima, pa čak i potencijalnu zloupotrebu pravne forme. Poseban izazov u praksi predstavlja razlikovanje dobrovoljne i prinudne likvidacije, kao i razgraničenje likvidacionog i stečajnog postupka.

Cilj ovog rada je da pruži sveobuhvatan uvid u pravni okvir likvidacije privrednog društva, sa naglaskom na normativne aspekte, praktičnu primenu zakona, kao i identifikaciju ključnih problema i dilema koje se javljaju u procesu likvidacije. Kroz analizu relevantnih zakonskih odredbi, sudske prakse i komparativnog prava, nastoji se osvetliti

značaj pravilne primene zakonskih instituta u postupku likvidacije kao sredstva za očuvanje pravnog poretka i ekonomske efikasnosti.

Metodološki aspekti istraživanja

U ovom radu korišćena je kombinacija normativno-pravne, komparativno-pravne i analitičko-deskriptivne metode. Osnov istraživanja činili su:

Važeći zakonski propisi Republike Srbije, prvenstveno Zakon o privrednim društvima, Zakon o stečaju i Zakon o obligacionim odnosima; Podzakonski akti i pravilnici Agencije za privredne registre (APR);(www.apr.gov.rs) Dostupni primeri iz sudske prakse koji se odnose na likvidacione postupke; Naučna i stručna literatura iz oblasti privrednog prava; Komparativna analiza zakonodavnih rešenja u državama članicama Evropske unije (posebno Nemačke i Hrvatske), sa ciljem identifikacije sličnosti i razlika u regulisanju likvidacije (European Commission. 2020).

Takođe su analizirani dostupni statistički podaci iz izveštaja APR-a o broju i vrstama pokrenutih likvidacionih i stečajnih postupaka u poslednjih pet godina (2019–2023). Istraživanje je dodatno potkrepilo i nekoliko primera iz prakse likvidacije privrednih društava različitih oblika (d.o.o., a.d., ortačko društvo) Gajić, A. 2022).

Rezultati istraživanja sa diskusijom

Istraživanje pravnog osnova likvidacije preduzeća ukazuje na niz teorijskih i praktičnih izazova sa kojima se suočavaju kako osnivači, tako i poverioci i nadležni organi tokom sprovođenja postupka likvidacije. Iako je zakonski okvir Republike Srbije relativno jasno postavljen, praksa pokazuje

da se određeni problemi redovno javljaju, naročito u vezi sa tumačenjem i primenom procedura (Petrović, Z. 2019). Jasan zakonski osnov za dobrovoljnu likvidaciju postoji, ali se u praksi često javlja problem nepoznavanja ili pogrešne primene zakonskih procedura od strane osnivača i privrednih društava, što dovodi do nepravilnosti u postupku (Jovanović, D. 2018).

Pre svega, evidentno je da se likvidacija u domaćem zakonodavstvu posmatra kao oblik prestanka društva koji bi trebalo da bude jednostavan i efikasan, posebno kada društvo nema dugova ili ima dovoljno sredstava da iste namiri. Međutim, brojni slučajevi iz prakse pokazuju da postupci traju znatno duže nego što je zakonom predviđeno, često zbog nedovoljno ažurnog ažuriranja podataka, neblagovremenih prijava potraživanja ili nejasno definisanih nadležnosti među akterima (posebno između APR-a i privrednih sudova) (Radović, V. 2016). Prinudna likvidacija se najčešće pokreće zbog nesavesnog ili pasivnog ponašanja društva (nepostojanje zakonskih zastupnika, nedostavljanje finansijskih izveštaja), a ne kao posledica ozbiljnih povreda zakona. U velikom broju slučajeva, do prinudne likvidacije dolazi iz administrativnih razloga, bez jasne strategije ili objašnjenja osnivača (Ilić, V. 2015).

Statistički podaci APR-a pokazuju da se broj pokrenutih dobrovoljnih likvidacija povećao u periodu 2021–2023, posebno kod malih i srednjih preduzeća, kao posledica poremećaja izazvanih pandemijom COVID-19, kao i post-pandemijskom reorganizacijom poslovanja. Značajan problem uočava se i u vezi sa prinudnom likvidacijom. Na osnovu analize statističkih izveštaja APR-a i relevantnih sudskih odluka, zaključuje se da veliki broj privrednih društava ulazi u prinudnu likvidaciju ne zbog ozbiljnih povreda zakona, već zbog formalnih i administrativnih propusta – na primer, propuštanja da se izabere novi

zakonski zastupnik ili nepredavanja finansijskih izveštaja. (Trivan, D. 2015). Ovakvi slučajevi često ne odražavaju stvarnu poslovnu situaciju društva i ukazuju na potrebu fleksibilnijeg pristupa zakonodavca ili uvođenja mehanizama za prethodnu sanaciju stanja pre samog početka likvidacije.(Vasiljević, M. 2017). Uočen je nedostatak specijalizovane sudske prakse koja bi preciznije tumačila nejasne ili sporne situacije u likvidacionim postupcima, naročito u pogledu namirenja poverilaca i odgovornosti likvidacionog upravnika.(Knežević, S. (2020)). Kao posebno relevantan nalazi se i problem zaštite poverilaca. U teoriji, likvidacija bi trebalo da obezbedi njihovo potpuno namirenje, ali u praksi često dolazi do sporova oko pravovremenosti prijave potraživanja, vrednovanja imovine društva, kao i prioriteta naplate. Uloga likvidacionog upravnika u tom smislu je od presudnog značaja, ali postoje primeri u kojima ta uloga nije jasno razgraničena, što može dovesti do sumnje u transparentnost procesa (Zakon o obligacionim odnosima). Komparativna analiza sa zakonodavstvom EU pokazuje da Srbija ima relativno uređen sistem likvidacije, ali da nedostaju posebni mehanizmi za ubrzanu likvidaciju mikro i malih preduzeća, koji bi dodatno rasteretili sudove i APR. Analiza pokazuje da mnogi privredni subjekti biraju likvidaciju kako bi izbegli potencijalne stečajne postupke, što dodatno potvrđuje važnost razumevanja pravnih posledica i razlika između ova dva instituta (Krstić, B. 2021).

Komparativna analiza sa pravom EU, naročito sa zakonodavstvom Nemačke i Hrvatske, ukazuje na nekoliko mogućnosti za unapređenje sistema u Srbiji, uključujući uvođenje instituta skraćenog postupka likvidacije, digitalizaciju celokupnog procesa i jaču sudsku kontrolu u kritičnim fazama. Takođe, zapaženo je da se u EU sve više

koristi „ex officio“ likvidacija kod neaktivnih preduzeća, uz minimalnu administraciju, što bi i u Srbiji doprinelo efikasnijem gašenju neregularnih subjekata (Zakon o privrednim društvima).

Zaključno, iako postoji čvrst pravni osnov za sprovođenje likvidacije, neophodno je dalje usavršavanje regulatornog okvira, uz jačanje kapaciteta institucija koje sprovode i nadgledaju ovaj postupak. Takođe, edukacija privrednih subjekata o pravima i obavezama u toku likvidacije doprinela bi većoj pravnoj sigurnosti i smanjenju sudskih sporova (Zakon o stečaju).

Zaključak

Likvidacija predstavlja važan institut privrednog prava, koji omogućava zakonito i transparentno okončanje poslovanja privrednog društva u situacijama kada ono nije prezaduženo i kada može da izmiri sve obaveze prema poveriocima. Kroz analizu važećih zakonskih propisa Republike Srbije i uporednopravnih rešenja, ovaj rad ukazuje na značaj jasnog normativnog okvira, ali i na potrebu za njegovim daljim unapređenjem.

Utvdili smo da i pored postojanja odgovarajućih pravnih osnova, u praksi dolazi do brojnih izazova u sprovođenju postupka likvidacije – od administrativnih kašnjenja, preko nedovoljne pravne edukovanosti učesnika, do neefikasne zaštite interesa poverilaca. Posebno je izražen problem kod prinudne likvidacije, koja se često pokreće iz formalnih razloga, bez ozbiljne analize poslovnog položaja društva.

Kako bi se obezbedila efikasnija primena zakona i pravna sigurnost svih učesnika, neophodno je dodatno normativno preciziranje pojedinih instituta, unapređenje digitalizacije procesa likvidacije, jačanje uloge likvidacionog upravnika, kao i intenzivnija obuka lica koja učestvuju u ovim

postupcima.

Likvidacija, kao pravni mehanizam za uredno zatvaranje preduzeća, mora biti oslonjena na doslednu primenu zakona, transparentnost i poštovanje prava svih zainteresovanih strana. Samo tako se može očuvati integritet privrednog sistema i podstaći odgovorno poslovanje u privredi.

Literatura

1. Agencija za privredne registre – zvanični izveštaji i saopštenja. Dostupno na: www.apr.gov.rs
2. European Commission. (2020). EU Company Law – Liquidation and Insolvency Frameworks. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. Gajić, A. (2022). „Efikasnost postupaka likvidacije u praksi: izazovi i predlozi“. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 94, str. 89–108.
4. Ilić, V. (2015). „Pravni i ekonomski aspekti prestanka rada privrednih subjekata“. Ekonomski horizonti, vol. 17, br. 2, str. 123–138.
5. Jovanović, D. (2018). Osnivanje, poslovanje i prestanak privrednih društava. Beograd: Službeni glasnik.
6. Knežević, S. (2020). Finansijsko restrukturiranje i prestanak privrednih društava. Beograd: Megatrend univerzitet.
7. Randelović D. & Đukić T. (2016). Normative Framework as the Basis for Quality Financial Reporting in the Republic of Slovenia, the Republic of Macedonia and the Republic of Serbia, Economic Themes, vol. 54(1), pages 129-154,
8. Krstić, B. (2021). „Normativni aspekti prestanka privrednog društva – između likvidacije i stečaja“. Pravo i privreda, br. 1–3, str. 45–63.

9. Petrović, Z. (2019). Likvidacija i stečaj privrednih društava. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
10. Radović, V. (2016). „Likvidacija privrednih društava u pravu Srbije i EU“. Strani pravni život, br. 3, str. 221–237.
11. Trivan, D. (2015). Privredno pravo. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
12. Vasiljević, M. (2017). Pravo privrednih društava. Beograd: Nomos.
13. Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Službeni list SRJ“, br. 31/93 i „Službeni glasnik RS“, br. 18/2020).
14. Zakon o privrednim društvima („Službeni glasnik RS“, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019, 109/2021 i 129/2021).
15. Zakon o stečaju („Službeni glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017 i 44/2018)

Dejan Gojkov, Ivan Milojević

LEGAL ENVIRONMENT OF COMPANY LIQUIDATION

Abstract

The liquidation of a company is one of the ways prescribed by law to terminate a company, which is carried out in situations where the company is not over-indebted and when there are sufficient funds to settle obligations to creditors. Within this work, the legal environment of the liquidation of companies in the broadest sense is presented, with special emphasis on the regulations governing the

legal position of companies that make a profit. Through theoretical and practical processing, we focused our attention on the importance of the correct application of legal procedures in order to effectively close business entities while preserving legal certainty in business transactions. It also analyzes the difference between liquidation and bankruptcy proceedings, as well as relevant case law and comparative solutions from European law.

Key words: Liquidation, company, management.

Datum prijema (Date received): 04.02.2025.

Datum prihvatanja (Date accepted): 17.05.2025.

MARKSISTIČKA TEORIJA DRUŠTVENOG SISTEMA

UDK: 316.26

Pregledni rad

Rezime

Istorijski tipovi društva opisani su kao društveno-ekonomske formacije. Njih određuje istovetna ekonomska struktura, odnosno način proizvodnje, oblik klasne podele, političko-pravna organizacija i duhovna kultura. Teorijska i praktično usmerena shvatanja, klasici marksizma su izneli u brojnim samostalnim ili zajedničkim delima. Bilo da se radilo o kritici Hegelove filosofije ili „Kritici političke ekonomije“, kako glasi podnaslov Marksovog najvećeg dela „Kapital“, ona je obuhvatala elemente radikalne izmene društvene stvarnosti putem revolucionarnog preobražaja društvenih odnosa.

Ključne reči: teorije društva, marksizam, sistem.

Uvod

Osnovna karakteristika marksističke društvene teorije je kritički pristup analizi društva. Kritika je bila usmerena kako na samu stvarnost tako i na teorijsku misao sadržanu u filosofiji, ekonomiji, pravu, politici i drugim oblastima. Ona je imala za cilj ne samo da ukaže na slabosti određenih

⁵ Univerzitet Alfa BK, Beograd, R. Srbija e-mail: slavkovuksa@gmail.com

⁶ Alta pay group doo., Beograd, R. Srbija, e-mail: aleksandar.milanovic.98@gmail.com

mišljenja na teorijskom planu, već da se kroz kritičko-polemičku raspravu, razvojem sopstvenih ideja, realizuje i njihova praktična funkcija. Samim tim, ova teorija je težila probavanju društva na novim osnovama, izlazeći iz okvira opisivanja i održavanja postojećeg stanja stvarnosti.

Društvo i njegove pokretačke snage

U kapitalizmu, klasa kapitalista je vlasnik kapitala jer poseduje fabrike, novac i druga dobra pomoću kojih stvara profit i uvećava svoje bogatstvo. Između kapitalista i klase najamnih radnika se, na bazi privatne svojine koju imaju kapitalisti, uspostavljaju proizvodni odnosi na osnovama nejednakosti (eksploatacije) i odvija proizvodni proces. Tada proizvodni odnosi postaju kočnica za dalji razvoj proizvodnih snaga, što se razrešava uspostavljanjem novog oblika društvenih odnosa. Kako kaže Marks, „tada nastupa epoha socijalne revolucije.“ U „Nemačkoj ideologiji“ je zapisano da je revolucija pokretačka snaga istorije preko koje se ukida „sadašnje stanje“. Ali je takođe objašnjeno kada dolazi do revolucionarnog preobražaja. Marks je pre svega opisivao kapitalističko klasno društvo, ali se promene odnose i na sva druga klasna društva. Protivurečnost između stepena razvoja proizvodnih snaga i uspostavljenih proizvodnih odnosa javlja se i kao suprotnost dveju osnovnih klasa u svim klasnim društvima, pa i u kapitalizmu između buržoazije i proletarijata (Mitrović, 1999). Razlog je u različitom ekonomskom položaju (jedni poseduju privatnu svojinu, drugi samo svoju radnu snagu), različitim interesima i društvenom položaju što dovodi do

klasnog sukoba. Tako je klasna borba posledica klasnih odnosa i posledica dubokih društveno-ekonomskih protivurečnosti kojima je prožeto klasno društvo. Rezultat klasne borbe je „neposredna pokretačka snaga istorije“ koja dovodi do novog, besklasnog društva. O tome Marks sažeto kaže: Ono novo što sam ja dao sastoji se u tome što sam dokazao (Marks, Engels, 1950, str. 442-443):

- 1) da je postojanje klasa povezano samo s određenim istorijskim fazama razvoja proizvodnje;
- 2) da klasna borba neminovno vodi diktaturi proletarijata; i
- 3) da ta diktatura čini samo prelaz ka ukidanju svih klasa i ka besklasnom društvu.

Taj novi oblik društva moći će da ostvari svoju humanističku komponentu ukidanjem privatne svojine i na toj osnovi svih klasa, kao prvoj i suštinskoj promeni društva. Međutim, revolucionarni preobraćaj se ne može realizovati samo promenom u ekonomskoj sferi, on mora istovremeno biti i politički i preobraćaj u svim drugim sferama uticaja i stvaralaštva (Hafner, 1998).

Marksistička teorija je građena kao revolucionarno sredstvo radničke klase, koja će svoju emancipatorsku funkciju ostvariti u preobraćaju društva koje će vratiti ljudsko dostojanstvo proletarijatu. Radnička klasa to može da ostvari, ukoliko osvoji ekonomsku i političku vlast. Oslobođanjem od oblika društvenih odnosa koji znače otuđenje čoveka i njegovog rada u svim komponentama, ali i u oblasti pravno-političke i idejne nadgradnje, stvorena je humanistička vizija sveta, za koju je Marks verovao da je, duboko prožeta ostvarivanjem suštinskih

ljudskih potreba.

Društvena teorija u ekonomskom sistemu

Da bi ljudi mogli da žive, moraju da zadovolje svoje osnovne potrebe, moraju da izgrade sredstva za zadovoljavanje tih potreba, a zatim se stvaraju i nove. „I ovo stvaranje novih potreba jeste prvi istorijski čin“ (Marks, Engels, 1964, strp. 25). U poznatom, ali i posebno kritikovanom Marksovom delu „Predgovor za Prilog kritici političke ekonomije“ stoji da „način proizvodnje materijalnog života uslovljava proces socijalnog, političkog i duhovnog života uopšte“. Na taj način se tumači da se odlučujući značaj pridodaje ekonomskim činionicima, odnosno načinu proizvodnje (Pajić, 1998).

Međutim, materijalna proizvodnja nije izolovani segment u životu ljudi, jer „čovjek, to je čovekov svet, država, društvo“ (Marks, 1973, strp. 90). Time je naglašeno da je čovek društveno biće koje se može razumeti kroz društveni karakter proizvodne delatnosti, ali u „sveukupnosti društvenih odnosa“. Marks kaže da je društvo „ukupnost odnosa među ljudima“, odnosno da je društvo „proizvod uzajamne delatnosti ljudi“.

Stav o ekonomskoj primarnosti posebno je obrazložen u Marksovom delu „Beda filosofije“, ali i u drugim radovima, što je poslužilo za kvalifikaciju da je ova teorija „ekonomska interpretacija istorije“, „ekonomski determinizam“ ili „teorija ekonomske evolucije“ itd.

Kako su te primedbe još za života autora bile iznete, Engels je u nekoliko navrata direktno odgovarao, između ostalog,

da su on i Marks i sami delimično krivi što se ekonomskoj osnovi pridaje veća važnost nego što joj pripada, ali „da nije uvek bilo vremena, mesta i prilike da se u dovoljnoj meri uzmu u obzir i ostali momenti koji imaju udela u uzajamnom dejstvu“ (Engels, 1950, strp. 475). Time se ne dovodi u pitanje da je „ekonomsko stanje osnovica“, kako kaže Engels, jer i „sila, tj. državna vlast je takođe ekonomska snaga.“

Marsistička sociologija je široka od istorijskog materijalizma, jer obuhvata i stavove sadržane u drugim mislenim kompleksima marksizma, a takođe je dograđivana u delima brojnih autora, nastavljača ove teorijske misli, manje ili više dosledno, sve do naših dana. Ona je danas nezaobilazna i u najnovijim sociološkim interpretacijama, što ne znači da postoji uvek saglasnost sa njenim postavkama. Kritički komentari su, samim tim, usmereni kako na teorijske postavke, tako i na rezultate primene u praktičnom društvenom životu.

Zaključak

Marsistička teorija nije samo obeležila čitav dvadeseti vek svojim teorijskim uticajem, ona je realizovana u praksi mnogih zemalja. Neosporna je činjenica da je, do poslednje decenije XX veka, jedna trećina stanovnika ove planete živela u društvima koja su marsističku teoriju imala kao zvaničnu doktrinu.

Osnovna osporavanja odnose se na to da istorijski tok događaja nije potvrdio ono što su klasici marksizma

predvideli.

Ukidanje privatne svojine i uspostavljanje državne, odnosno društvene svojine, pokazalo je na primeru bivših socijalističkih zemalja svu nemogućnost njene tržišne konkurentnosti, kao uslova savremenog napretka. Uspostavljeni sistem državnog i partijskog aparata je u funkcionisanju, takođe, pokazao mnoge, i to ključne, slabosti. A demokratizacija života ljudi i politička kultura nisu ostvarili zadovoljavajući nivo.

Literatura

1. K. Marks, F. Engels, Izabrana dela II, Beograd, 1950,
2. Karl Marks, Fridrih Engels, Nemačka ideologija, Beograd, 1964,
3. Karl Marks, Prilog kritici Hegelove filozofije prava, Rani radovi, Zagreb, 1973,
4. Fridrih Engels, Pismo K. Marksu iz 1890, Izabrana dela II, Beograd, 1950,
5. Mitrović, L. R. (1999). New social paradigm: Habermas's theory of communicative action. *Facta universitatis - series: Philosophy and Sociology*, 2(6/2), 217-224.
6. Pajić, R. (1998). Reflections on social conflicts in sociological theories. *Teme*, 22(3-4), 239-253.
7. Hafner, P. J. (1998). Theories and paradigms in sociology. *Facta universitatis - series: Philosophy and Sociology*, 1(5), 455-464.

MARXIST THEORY OF THE SOCIAL SYSTEM

Abstract

Historical types of society are described as socio-economic formations. They are determined by the same economic structure, that is, the method of production, the form of class division, political-legal organization and spiritual culture. The classics of Marxism presented their theoretical and practically oriented understandings in numerous independent or joint works. Whether it was a critique of Hegel's philosophy or a "Critique of Political Economy", as the subtitle of Marx's greatest work "Capital" reads, it included elements of a radical change in social reality through a revolutionary transformation of social relations.

Key words: theories of society, Marxism, system.

Datum prijema (Date received): 11.03.2025.

Datum prihvatanja (Date accepted): 27.05.2025.

*Sladana Ostojić⁷, Igor Marković⁸, Zoran Veličković⁹
Valentina Jovanović¹⁰*

PRAVNO REGULISANJE NOVINARSKJE PROFESIJE

UDK: 070:340.134(497.11)

Pregledni rad

Rezime

Novinarska profesija odigrava ključnu ulogu u funkcionisanju demokratije, jer mediji služe kao kanal za slobodno izražavanje mišljenja i omogućavaju građanima pristup informacijama. Pravno regulisanje novinarstva je od suštinskog značaja za obezbeđivanje slobode medija, zaštitu novinara i očuvanje integriteta novinarskog rada. Ovaj rad istražuje pravni okvir koji definiše prava i odgovornosti novinara u Srbiji, analizirajući domaće zakone, kao i relevantne međunarodne normativne akte koji se odnose na slobodu izražavanja i zaštitu novinara. Osim toga, rad se bavi izazovima sa kojima se novinari suočavaju u praksi, uključujući političke pritiske, nasilje, autocenzuru, te analizom etičkih pitanja u novinarskoj profesiji. Poseban akcenat je stavljen na analizu postojeće zakonske regulative i predloge za unapređenje pravnog okvira u cilju stvaranja boljih uslova za rad novinara i

⁷ Profesionalno udruženje novinara Srbije, Palih boraca br.16/2/29, Niš, R. Srbija,

⁸ Profesionalno udruženje novinara Srbije, Palih boraca br.16/2/29, Niš, R. Srbija,

⁹ Profesionalno udruženje novinara Srbije, Palih boraca br. 16/2/29, Niš, R. Srbija, e-mail: velickovicrtv@gmail.com

¹⁰ Visoka škola za menadžment i ekonomiju Kragujevac, Karađorđeva 52, R. Srbija, e-mail: valentina.jovanovic@gmail.com

očuvanje slobode medija. Kroz istraživanje pravnih i etičkih aspekata novinarstva, rad pruža sveobuhvatan pregled trenutnog stanja i prednosti pravnog regulisanja novinarske profesije.

Ključne reči: novinarska profesija, pravno regulisanje, sloboda medija.

Uvod

Novinarstvo je jedno od najvažnijih sredstava za osiguranje slobode izražavanja i demokratije. Kroz novinarski rad, mediji igraju ključnu ulogu u informisanju javnosti, nadzoru vlasti i unapređenju društvenih promena. Međutim, novinari se suočavaju sa različitim izazovima u obavljanju svoje profesije, koji uključuju političke pritiske, ekonomske poteškoće, nasilje, cenzuru i autocenzuru. S obzirom na značaj koji novinarstvo ima za slobodno društvo, pravno regulisanje novinarske profesije postaje ključno kako bi se osigurala sloboda medija, zaštita novinara i očuvanje profesionalnih i etičkih standarda.

U ovom radu smo se bavili izazovima sa kojima se novinari suočavaju u svakodnevnom radu, uključujući političke pritiske, nasilje i autocenzuru. Kroz analizu zakonskog okvira, međunarodnih normi i etičkih principa, rad pruža sveobuhvatan pregled stanja novinarstva i prednosti pravnog regulisanja novinarske profesije.

Za potrebe ovog istraživanja primenjena je kvalitativna metodologija koja omogućava detaljno razumevanje pravnog regulisanja novinarske profesije i identifikovanje ključnih faktora koji utiču na slobodu medija i rad novinara

u Srbiji. Korišćene su različite istraživačke metode, koje uključuju analizu sekundarnih izvora, komparativnu analizu pravnih okvira drugih zemalja, analizu slučajeva, kao i kritičku analizu normativnih akata i etičkih standarda novinarske profesije. Sekundarna istraživanja obuhvatila su analizu pravnih akata, kao što su Ustav Republike Srbije, Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o zaštiti novinara, kao i međunarodnih normi i smernica, uključujući one iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i preporuke Saveta Evrope i Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE). Sekundarni izvori su ključni za razumevanje teoretskog okvira slobode medija i novinarskih prava, kao i njihove primene u realnom društvenom kontekstu. Takođe, korišćeni su izveštaji i analize međunarodnih organizacija kao što su Reporteri bez granica (RSF) i Komitet za zaštitu novinara (CPJ), koji pružaju vredne podatke o stanju slobode medija u Srbiji i globalno.

Komparativna analiza pravnih okvira

Komparativna analiza pravnih okvira omogućava razumevanje sličnosti i razlika u zakonodavnim rešenjima koja se odnose na novinarstvo i slobodu medija u različitim zemljama. Ova metoda je ključna za identifikovanje najboljih praksi u pravnoj regulaciji novinarstva i za procenu efikasnosti postojećih zakona u Srbiji. Komparacija sa zemljama poput Mađarske, Poljske i drugih članica Evropske unije, kao i sa zemljama u tranziciji kao što su Albanija i Severna Makedonija, omogućava bolje razumevanje kako pravni okviri mogu uticati na slobodu medija i novinarske slobode. Upoređivanjem ovih sistema,

istraživanje nastoji da predloži moguće izmene i poboljšanja zakonodavstva u Srbiji, s ciljem jačanja zaštite novinara i medija. Kvalitativna analiza slučajeva napada na novinare i drugih oblika ugrožavanja novinarske slobode u Srbiji igra ključnu ulogu u sagledavanju realnog stanja u praksi. Istraživanje se oslonilo na analiziranje specifičnih slučajeva napada, nasilja, pretnji i zakonskih postupaka u vezi sa zaštitom novinara. Ova metoda uključuje detaljan pregled novinskih izveštaja, sudskih presuda, kao i izveštaja nevladinih organizacija i međunarodnih tela. Kroz studije slučaja, rad istražuje efikasnost zakona i mehanizama zaštite novinara, kao i odgovore pravosudnih i drugih relevantnih institucija na ove incidente. Takođe, analizirani su specifični slučajevi autocenzure među novinarima, kao i izazovi u izveštavanju o osetljivim temama, kao što su politička korupcija i organizovani kriminal. Kritička analiza normativnih akata uključuje detaljno ispitivanje postojećih zakona koji se odnose na novinarstvo, kao što su Zakon o medijima, Zakon o javnom informisanju, Zakon o zaštiti novinara i drugi relevantni propisi. Metoda se fokusira na procenu primene tih zakona u praksi, identifikovanje mogućih slabosti u regulativi, kao i na analizu njihove usklađenosti sa međunarodnim normama i praksama. Poseban naglasak stavljen je na to da li zakoni koji postoje u Srbiji odgovaraju potrebama novinarske profesije i da li adekvatno štite novinare od nasilja, pretnji i političkih pritisaka. Takođe, istraživanje razmatra mogućnosti za unapređenje zakonodavnog okvira i jačanje institucionalnih mehanizama za zaštitu slobode medija (Zaharijević, 2016).

Etika novinarstva predstavlja jedan od ključnih aspekata

istraživanja jer se odnosi na profesionalnu odgovornost novinara prema društvu i javnosti. U okviru ovog istraživanja, analizirani su etički kodeksi novinara, samoregulacija novinarskih organizacija, kao i izazovi u vezi sa objektivnošću, tačnošću i odgovornošću novinara. Ova metoda obuhvata analizu etičkih dilema s kojima se novinari suočavaju u svakodnevnom radu, kao što su izveštavanje o kontroverznim temama, zaštita izvora i pitanje sukoba interesa. Takođe, istraživanje je razmatralo koliko su novinari spremni da se pridržavaju etičkih standarda, kao i u kojoj meri novinarske organizacije i udruženja utiču na očuvanje profesionalnih normi (Đorđević, 2018). Kroz ovu analizu, rad nastoji da razjasni kako etički standardi mogu doprineti boljoj zaštiti novinarskih prava i slobode medija.

Osim prethodnih metoda, istraživanje koristi pristup kroz studiju slučaja, koja detaljno analizira specifične situacije koje su dovele do ozbiljnih povreda slobode medija i prava novinara. Studije slučaja obuhvataju događaje kao što su napadi na novinare, kršenja prava na slobodno izveštavanje, i presude koje su značajno uticale na slobodu izražavanja. Ove studije omogućavaju analizu specifičnih izazova u zakonodavnom okruženju Srbije, kako bi se dobio dublji uvid u efikasnost zaštite novinara u praksi.

Efikasnost postojećeg zakonodavstva

Iako postoje zakoni koji se bave pitanjima slobode medija i zaštite novinara, kao što su Zakon o javnom informisanju i medijima i Zakon o zaštiti novinara, istraživanje je pokazalo da ti zakoni nisu u dovoljnoj meri efikasni u sprovođenju zaštite novinara (Blagojević, Stojanović, 2019). Zaštita

novinara od nasilja i pretnji je nedovoljna, dok su slučajevi napada na novinare često neregulisani ili nedovoljno istraženi (Medić, 2012). Iako postoje zakoni koji bi trebali da obezbede brzu i efikasnu reakciju na nasilje prema novinarima, u praksi dolazi do sporih postupaka, a odgovorni često nisu adekvatno kažnjeni.

Jedan od ključnih problema koji je istraživanje ukazalo jeste nesklad između zakonskog okvira i stvarnog stanja na terenu. Novinari se često suočavaju sa preprekama u ostvarivanju svojih prava, naročito kada su u pitanju napadi, pretnje, pa čak i hapšenja novinara pod političkim ili ekonomskim pritiscima (Čupić, 2016). Takođe, zakoni često ne pružaju dovoljno jasnih smernica za prepoznavanje i rešavanje situacija u kojima novinari rade pod rizikom. Iako je zakonodavni okvir postavljen, njegov uticaj na svakodnevnu praksu novinarstva i dalje je ograničen.

Jedan od najvažnijih nalaza istraživanja odnosi se na političke pritiske na novinare. Iako postoji zakonska zaštita za slobodu medija, politički pritisci ostaju veliki izazov za novinare u Srbiji (Zaharijević, 2018). Novinari koji izveštavaju o kontroverznim temama, kao što su politička korupcija, organizovani kriminal ili rad vlade, često se suočavaju sa prijetnjama, nasiljem ili čak otkazima zbog svojih istraživačkih radnji.

Politički pritisci u velikoj meri dovode do autocenzure među novinarima. Prema rezultatima istraživanja, mnogi novinari, iako svesni svog profesionalnog zadatka da izveštavaju o svim temama bez obzira na pritiske, odlučuju

da ne istražuju ili izveštavaju o određenim temama iz straha od posledica (Gans, 2011). Ova autocenzura ima negativan uticaj na slobodu medija, jer smanjuje broj istraživačkih reportaža koje se bave osetljivim pitanjima i može dovesti do stvaranja „medijske tišine“ u pogledu kritičkih i važnih tema.

Međunarodni standardi i njihova primena u Srbiji

Iako Srbija kao članica Saveta Evrope i potpisnica Evropske konvencije o ljudskim pravima ima obavezu da poštuje međunarodne standarde u vezi sa slobodom medija, istraživanje je pokazalo da postoji značajan jaz između međunarodnih preporuka i njihove primene u nacionalnom zakonodavstvu. Savet Evrope, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE) i drugi međunarodni organi redovno ukazuju na ozbiljne slabosti u oblasti slobode medija i zaštite novinara u Srbiji.

Iako postoje preporuke koje sugerišu jaču zaštitu novinara, kao i jasnije definisanje prava novinara u slučaju pretnji i napada, zakonodavni okvir i dalje pokazuje slabosti u implementaciji tih preporuka (Carothers, 2004). Takođe, iako su međunarodni standardi jasno postavljeni, u Srbiji se i dalje suočavamo sa ograničenim napretkom u oblasti zaštite novinara i unapređenja zakona koji se odnose na slobodu medija.

Jedan od ključnih aspekata istraživanja bio je i etički okvir novinarske profesije (Džajić, 2015). Iako su u Srbiji razvijeni etički kodeksi za novinare, istraživanje je pokazalo da postoji značajan prostor za unapređenje novinarske

etike, posebno u pogledu objektivnosti, tačnosti, odgovornosti i zaštite izvora.

Novinari se suočavaju sa dilemom između profesionalnih standarda i praktičnih izazova na terenu (Vlahović, 2020). Pritisци, kako politički, tako i ekonomski, često dovode do smanjenja objektivnosti u novinarskom izveštavanju. Kodeksi i samoregulacija novinarskih organizacija igraju važnu ulogu u očuvanju novinarske etike, ali postoji i potreba za jačanjem ovih mehanizama kako bi novinari mogli da se pridržavaju najviših profesionalnih standarda, bez straha od pritisaka ili gubitka posla.

Rezultati istraživanja

Rezultati ovog istraživanja pružaju uvid u složenost i izazove s kojima se suočavaju novinari u Srbiji, kao i efikasnost pravnog okvira u zaštiti novinarskih prava i slobode medija (Lichtenberg, 2009). Iako postoje pravni mehanizmi i zakoni koji bi trebali obezbediti slobodu novinarstva i zaštitu novinara, analiza je pokazala da postoje značajni problemi u primeni tih zakona i normi u svakodnevnoj praksi. Rezultati istraživanja mogu se podeliti u nekoliko ključnih oblasti: efikasnost zakonodavnog okvira, politički pritisci i autocenzura, zaštita novinara, međunarodni standardi, etičke dileme i izazovi, kao i predlozi za unapređenje pravnog okvira.

Predlozi za unapređenje pravnog okvira

Na temelju rezultata istraživanja, predloženi su sledeći koraci za unapređenje pravnog okvira i zaštite novinara u Srbiji:

1. Povećanje efikasnosti zakonodavstva: Potrebno je unaprediti sprovođenje postojećih zakona i obezbediti efikasniji sistem zaštite novinara u slučajevima nasilja, pretnji ili cenzure (Deuze, 2005). Takođe, trebalo bi razviti specijalizovane mehanizme za zaštitu novinara i novinarskih prava, kao što su brži postupci u sudovima i bolja koordinacija sa organizacijama za ljudska prava.

2. Stvaranje jasnijih procedura: Neophodno je definisati jasnije procedure koje će omogućiti novinarima da prijave napade ili prijetnje bez straha od političkih pritisaka ili odmazde. Takođe, važno je da postoji sistem podrške novinarima u svim fazama istraživanja i izveštavanja.

3. Edukacija i promocija novinarske etike: Potrebno je uložiti veće napore u edukaciju novinara u pogledu etičkih normi i odgovornosti koje dolaze sa profesijom (Petrović, 2017). Samoregulacija novinarskih organizacija treba da bude jača i omogućiti novinarima da se pridržavaju visokih profesionalnih standarda.

4. Jačanje međunarodnih mehanizama za zaštitu novinara: Potrebno je implementirati međunarodne standarde i preporuke koje se odnose na slobodu medija i zaštitu novinara, kao i obezbediti da međunarodne organizacije imaju veći uticaj u obezbeđivanju pravde u slučajevima napada na novinare (Norris, 2009).

Diskusija u ovom istraživanju ima za cilj dublje razumevanje složenih i često kontradiktornih faktora koji utiču na pravno regulisanje novinarske profesije u Srbiji. Iako postoje zakoni koji bi trebali obezbediti slobodu

novinarstva i zaštitu novinara, postoji značajan jaz između zakonskih odredbi i njihove primene u praksi. Takođe, politički pritisci, autocenzura, nesigurnost novinara, kao i nepoštovanje međunarodnih standarda, predstavljaju ozbiljne prepreke za efikasnu zaštitu novinarskih prava i slobode medija. U ovom delu ćemo se baviti analizom uočenih problema, njihovim uticajem na slobodu medija, te načinima na koje bi se mogao unaprediti pravni okvir.

Zaključak

Pravno regulisanje novinarske profesije u Srbiji, iako zasnovano na međunarodnim standardima i zakonodavnim okvirima koji garantuju slobodu medija, suočava se sa brojnim izazovima u svojoj primeni. Na temelju sprovedenog istraživanja, jasno je da i dalje postoji značajan jaz između zakonskih odredbi i njihove praktične primene (Baker, 2007). Politički pritisci, autocenzura, nasilje prema novinarima i sporost pravnog sistema predstavljaju ozbiljne prepreke za slobodno i objektivno novinarstvo.

Iako postoje zakonske norme koje garantuju osnovna prava novinara, implementacija tih zakona u praksi ostaje neadekvatna. Napadi na novinare, politički pritisci i nesigurnost u novinarskoj profesiji i dalje ometaju slobodu medija, a novinari često ostaju nezaštićeni pred prijetnjama i nasiljem. Stoga je jasno da postoji hitna potreba za unapređenjem zakonodavnog okvira, kao i za poboljšanjem institucionalne zaštite novinara.

Iako postoje zakonske odredbe koje osiguravaju određena

prava novinarima, kao što su prava na slobodno izražavanje i slobodu medija, postojeći zakonski okvir često nije dovoljno precizan i efikasan u zaštiti novinara. U mnogim slučajevima, novinari se suočavaju sa prijetnjama, nasiljem i političkim pritiscima, a pravosudni sistem nije uvek efikasan u procesuiranju ovih slučajeva. Takođe, autocenzura predstavlja značajan problem, jer novinari često izbegavaju istraživanje određenih tema ili objavljivanje izveštaja zbog straha od posledica.

Preporuke koje proizlaze iz ovog istraživanja ukazuju na potrebu za unapređenjem zakonodavnog okvira, jačanjem institucionalnih garancija za slobodu medija i poboljšanjem pravne zaštite novinara. Osim toga, važno je povećati saradnju sa međunarodnim organizacijama i omogućiti novinarima kontinuiranu edukaciju i obuku o etici, profesionalizmu i zaštiti njihovih prava.

Sloboda medija je ključni element svakog demokratskog društva, a zaštita novinara i njihovih prava mora biti prioritet. Da bi se obezbedila efektivna zaštita novinara, potrebno je izgraditi stabilan i efikasan pravni okvir, kao i osigurati potpunu primenu zakona. Samo kroz kontinuiranu i sveobuhvatnu zaštitu novinara i slobode medija može se obezbediti zdravo, demokratsko društvo koje ima pristup istinitim, tačnim i nepristrasnim informacijama.

Literatura

1. Baker, C. E. (2007). *Media, Markets, and Democracy*. Cambridge University Press.

2. Blagojević, A., & Stojanović, I. (2019). Legal and ethical aspects of Serbian journalism: Comparative analysis of the public information and media act and the Journalists' Code of Ethics. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 58(85), 353-370. <https://doi.org/10.5937/zrpf0-23439>
3. Carothers, T. (2004). *Critical Mission: Essays on Democracy Promotion*. Carnegie Endowment for International Peace.
4. Čupić, M. (2016). *Pravo i novinarstvo*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
5. Deuze, M. (2005). The Web and Its Journalisms: Considering the Consequences of Digital Media for Journalism. *Journalism Studies*, 6(4), 1-15.
6. Džajić, M. (2015). *Novinarstvo i pravo: osnovi novinarske profesije*. Beograd: Fakultet političkih nauka.
7. Đorđević, M. (2018). *Mediji i pravo u digitalnom dobu*. Beograd: Akademska misao.
8. Gans, H. J. (2011). *Democracy and the News*. Oxford University Press.
9. Lichtenberg, J. (2009). *Democracy and the Media: A Comparative Perspective*. Cambridge University Press.
10. Medić, S. (2012). *Sloboda medija i novinarski standardi: izazovi i perspektive*. Beograd: Institut za uporedno pravo.
11. Norris, P. (2009). *Public Sentinel: News Media & Governance Reform*. UNESCO.

12. Petrović, J. (2017). Pravni okvir slobode medija u Srbiji. Beograd: Pravni fakultet.
13. Vlahović, D. (2020). Medijska regulacija u Srbiji: između slobode i odgovornosti. Beograd: Novinarska asocijacija Srbije.
14. Zaharijević, D. (2016). Zakonodavni okvir zaštite novinara i slobode medija u Srbiji. Beograd: Institut za uporedno pravo.
15. Zaharijević, S. (2018). Uloga novinarstva u savremenoj demokraciji. Novi Sad: Fakultet političkih nauka.

*Sladana Ostojić, Igor Marković, Zoran Veličković and
Valentina Jovanović*

LEGAL REGULATION OF THE JOURNALIST PROFESSION

Abstract

The journalism profession plays a key role in the functioning of democracy, because the media serve as a channel for the free expression of opinions and provide citizens with access to information. Legal regulation of journalism is essential for ensuring media freedom, protecting journalists and preserving the integrity of journalistic work. This paper investigates the legal framework that defines the rights and responsibilities of journalists in Serbia, analyzing domestic laws, as well as relevant international normative acts related to freedom of expression and protection of journalists. In addition, the

work deals with the challenges that journalists face in practice, including political pressure, violence, self-censorship, and the analysis of ethical issues in the journalistic profession. Special emphasis was placed on the analysis of existing legislation and proposals for improving the legal framework with the aim of creating better conditions for the work of journalists and preserving media freedom. Through the research of legal and ethical aspects of journalism, the work provides a comprehensive overview of the current state and advantages of legal regulation of the journalism profession.

Key words: journalism profession, legal regulation, freedom of the media.

Datum prijema (Date received): 24.11.2024.

Datum prihvatanja (Date accepted): 12.02.2025.

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA

Dostavljeni naučni radovi, nakon uredničke procene, ulaze u proces recenziranja kompetentnih stručnjaka. Recenzentima nije poznat identitet autora, niti autori dobijaju podatke o recenzentima. Na osnovu recenzija redakcija donosi odluku o objavljivanju, korekciji ili odbijanju rada.

Časopis publikuje samo ranije neobjavljene naučne i stručne radove iz domena javnog prava.

Časopis izlazi dva puta godišnje, rukopisi se dostavljaju elektronskom poštom tokom cele godine na adresu uredništva revijaprava@gmail.com.

Osnovne informacije o pismu i obimu rada

Pismo rukopisa na srpskom jeziku. Radovi mogu biti objavljeni na engleskom, ili nekom drugom stranom jeziku.

Dužina i font rukopisa članaka je do 30 000 slovnih mesta (sa belinama), ne računajući fus-note. Font je Cambria 12. Fusnote se unose veličinom slova Cambria 10 i služe za citiranje. Veličina stranice je A5 sa marginama 1,5 cm sa svih strana. Prored teksta je 1,25. Podnaslovi su malim slovima boldovani.

Struktura članka

Podaci o autoru stavljaju se na početku rada, pišu se fontom koji se koristi za glavni tekst rada, Cambria 13.

Obuhvataju ime i prezime autora. Nakon prezimena, u fus-noti se navodi afilijacija autora i podrazumeva ustanovu u kojoj je autor zaposlen kao i elektronska adresa autora. Ukoliko je rad nastao u okviru određenog projekta, potrebno je u fusnoti, navesti podatke o broju projekta, njegovom rukovodiocu i instituciji koja finansira projekat.

Naslov rada treba da što preciznije upućuje na sadržaj članka i da olakšava indeksiranje i pretraživanje teme. Naslov se piše centrirano, velikim slovima.

Apstrakt (rezime) mora da sadrži uvodna razmatranja o istraživanju, ranija zapažanja o problemu, primenjene metode, jasne i koncizne rezultate i mišljenje o uticajima i implikacijama otkrića. U apstraktu se nalaze samo najvažniji detalji koji su potrebni za razumevanje značaja članka. Obim apstrakta je od 150 do 200 reči, piše se na jeziku rada, srpskom i engleskom jeziku kurizivom.

Ključne reči ne treba da sadrže reči iz naslova rada već suštinske reči koje su izvučene iz sadržaja rada. Treba napisati do 10 ključnih reči. One se na početku rada navode uz apstrakt.

Na kraju članka dolazi Literatura (prilikom navođenja koristi se

APA (American Psychological Association) stil.

Na kraju teksta, u donjem desnom uglu, redakcija hronološkim redom navodi datume prijema, odobrenja

i eventualnih ispravki rada.

Tekstovi članaka imaju pasuse. Paragrafi ne mogu biti sastavljeni od jedne rečenice. Dodatni popratni materijali (fotografije, dokumenta, transkripti, tabele, grafikoni, crteži, sheme) poželjni su prilozi i objavljuju se uz prethodno dostavljene dozvole nadležnih institucija. Na primer: slika br. 1 i naziv, u fusnoti se navodi izvor slike, tabela br. 3 i naziv, ispod tabele se navodi izvor. Način citiranja

Prilikom navođenja koristi se APA (American Psychological Association) stil.

Citiranje se vrši unutar teksta sadrži prezime autora, godinu

objavljivanja rada, broj stranice sa koje je citat preuzet.

Lista referenci se navodi redosledom citiranja u radu po APA(American Psychological Association) stilu.

SPISAK RECENZENATA

1. Prof. dr Slobodan Andžić, Beogradska poslovna škola, Beograd, R. Srbija
2. Prof. dr Miloš Stanković, Univerzitet MB, Beograd, R. Srbija
3. Prof. dr Spasenija Mirković, Visoka škola biznisa, Niš, R. Srbija
4. Prof. dr Andrej Mićović, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, R. Srbija
5. Prof. dr Milovan Rosić, Univerzitet Megatrend, Beograd, R. Srbija
6. Prof. dr Milan Mihajlović, Vojna akademija, Beograd, R. Srbija
7. Prof. dr Andon Kostadinović, Fakultet Konstantin Veliki, Niš, R. Srbija
8. Prof. dr Snežana Krstić, Univerzitet odbrane, Beograd, R. Srbija
9. Prof. dr Ljubiša Stanojević, Univerzitet Alfa BK, Beograd, R. Srbija
10. Prof. dr Nemanja Pantić, Fakultet za hotelijerstvo i turizam Vrnjačka Banja, R. Srbija

CIP - Каталогизација у
публикацији Народна
библиотека Србије, Београд

336.1/.5+657

REVIJA prava javnog sektora / glavni i odgovorni urednik
Nikola Krunić. -

2022, br. 2- . - Kragujevac : Institut za razvoj prava javnog
sektora, 2022-
(Beograd : Šprint). - 21 cm

Polugodišnje. - ISSN 2812-9776 = Revija prava javnog
sektora COBISS.SR-ID 66798089